

Henry Hazlitt ile Bir Mülâkat¹

Çeviren: Hayrettin Özler

Liberal Düşünce, Cilt 15, Sayı 59 - 60, Yaz-Güz 2010, s. 51 - 58

Henry Hazlitt (1894–1993) akademya dışındaki bir kitleye iktisat teorisi ve politikasını anlatma ve lâyıkıyla yazma becerisi sayesinde Avusturya Okulu tarihine özel bir katkı sağlamıştır. Bilimsel çalışmaları arasında *The Foundations of Morality* (Ahlakın Temelleri), *The Failure of the New Economics* (Yeni İktisadın Başarısızlığı) ve *The Critics of Keynesian Economics*'in (Keynesyen İktisadın Eleştirisi) editörlüğü bulunmaktadır. En ünlü eseri olarak, dünya serbest piyasa ekonomisi hareketi üzerinde kalıcı bir etki bırakan *Economics in One Lesson*'ın (Tek Derste İktisat) yazarıdır. Hazlitt bunların dışında yirmi beş kitabın ve 5000'den fazla makalenin yazarıdır.

AEN: İktisada merakınız ne zaman başladı?

Hazlitt: Çok erken başladı, yaklaşık 18 veya 19 yaşındaydım. Başta psikolojiye meraklıydım. William James'in büyük bir hayranıydım, hevesim Harvard'a gidip psikoloji okumak, bir psikoloji ve felsefe profesörü olmaktı, ama bunun yerine anneme destek olmak için dışarı çıkıp bir iş bulmak zorundaydım.

Böylece, sonrasında bir gazetede çalışmak istediğime karar verdim, ve bunu yapmak için bulduğum tek yol *Wall Street Journal*'a yönetici editör sekreteri olarak girmektir. İşe girdikten sonra borsayla ilgilenmeyi denemeye başladım. İktisat diye bir şeyin olduğunu anlamaya başladım, bu bir bilimdi ve psikoloji kadar dikkatimi vermeye değerdi. İktisat üzerine okumalar yapmaya başladım. İyi bir zevke mi yoksa şansa mı sahiptim emin değilim, ama ilk okuduğum kitap, *Outlines of Political Economy* (Siyasal İktisadın Anahatları -1911) üzerine Alf-

¹ 31 Ağustos 1983 tarihinde George Selgin, Don Boudreaux ve Sanford Ikeda tarafından yapılan mülâkattır. *The Austrian Economics Newsletter*, Bahar 1984, Ludwig von Mises Institute. Metnin orijinali için bkz. http://mises.org/journals/aen/aen5_1_1.asp

red Marshall'ın bir öğrencisi S. J. Chapman tarafından yazılan küçük bir ciltti. Sonrasında, en popüler üniversite ders kitaplarının E. R. A. Seligman ve Henry R. Seager'a ait olduklarını keşfettim. Neticede tercihim, ona karşı bir şekilde savunmada kalsam da, oldukça sosyalist olan Seligman'dan yana kullandım. Âdeta bir serbest müteşebbis olarak doğmuştum. (Çok sonraki bir vakte kadar F. W. Taussig'den habersizdim.) Her neyse, iktisatta karar kıldım, herhangi bir kursa katılarak değil ama iktisat kitapları okuyarak. Söylediğim gibi, Alfred Marshall'ın öğrencisi Chapman tarafından yazılan kitabı okudum. Alfred Marshall'a hiçbir zaman kanım kaynamadı. Onun uzlaşmacı tavrından hoşlanmıyordum.

Sonra kütüphanede beni büyüleyen bir kitaba rastladım. Bu Philip H. Wicksteed'in *The Common Sense of Political Economy* (Politik İktisadın Sağduyusu) isimli kitabı idi. (Daha önce kitabın adını bile duymamıştım, o sıralarda hemen hemen başka hiç kimse de duymuş değildi. Kitap 1910'da basılmıştı ve sanırım onu yayımından sadece bir iki yıl sonra keşfetmiştim.) Kitap bende muazzam bir etki bırakmıştı. Wicksteed "marjinal" iktisadın ilk savunucularındandı ve Jevons'un bir öğrencisiydi, ve eseri Avusturyacı iktisada çok yakın idi. En çok da onun etkisiyle, teorik iktisadî meseleler ile ilgilenmeye başladım.

1920'de *The New York Evening Mail*'in finansal editörü oldum. Finans ve iktisat üzerine günlük köşe yazıları kaleme aldım. Bir seferinde, bir emtia piyasasını çalışmaya ve bu piyasayı öğrenmeye karar verdim. Bunu yapmaya, hem bireysel emtialar hem genel olarak piyasalar hakkında öğrenmek amacıyla devam ettim.

AEN: *Bir serbest müteşebbis olarak doğduğunuzdan bahsettiniz.*

Hazlitt: Hemen hemen. Sanırım bunun ilk nedenlerinden birisi çocuk yaşlarda, *The Galveston Flood* adlı bir lunapark gösterisinde bir elektrikçi olan amcamla beraber geçirdiğim bir yaz ile ilgili. Gösteri sahipleri, daima müşterilerin gelmesi umuduyla bekler dururdu. Kimse gelmezdi. Ama Dört Temmuz'u ipe çekerlerdi. Sonra insanlar akın ederdi. Ama o yaz Dört Temmuz'da bardaktan boşalırcasına yağmur yağdı. Hiç kimse, Lunaparka bile, gelmedi. Müteşebbislere yönelik derin bir empati kazandım. Onları ahlâksızca kazanç sağlayan kişiler olarak değil, öngörülmez zararlara katlanabilen kişiler olarak görüyordum. Bu deneyim benim serbest teşebbüsten yana olmamı sağladı. Kâr etmenin, doğru karar vermek kadar, epey bir şansı da gerektirdiğini öğrendim.

AEN: *İktisada olan ilginiz açık bir şekilde oldukça âniden artmış olduğu için, gazeteciliği bırakıp bir akademik kariyeri takip etmeyi düşündüğünüz bir nokta oldu mu hiç?*

Hazlitt: Yapamadım; çarem yoktu. Bir süreliğine City College'e devam etmiştim çünkü öğrenim harcı almıyorlardı, ama para kazanmak üzere bir iş bulmak için bir yıl içinde okuldan ayrılmak zorunda kaldım. Bu yüzden ancak lisans ve lisansüstü eğitim aldıktan sonra akademik bir iş bulabilirdim.

AEN: *Avusturya Okulu ile ilk tanışmanız ne zaman oldu?*

Hazlitt: Söylemesi zor. Elbette Wicksteed'i okuyarak elbette yaklaştım. Arkadaşlıklarım ve tercih ettiğim kitaplar açısından çok şanslıydım. Daha sonra kişisel olarak tanıdığım Benjamin M. Anderson'un bir kitabını okudum. Bu onun 1917 tarihli *The Value of Money* (Paranın Değeri) adlı kitabıydı. Anderson, başta Irving Fisher ve onun paranın mekanik miktar teorisi olmak üzere, para üzerine yazanların neredeyse hepsinin keskin bir eleştiricisiydi. Mac Anderson Almanca okurdu ve para hakkında birçok Alman yazarla tartışmıştı. Ludwig von Mises'in *Theory of Money and Credit* (Para ve Kredi Teorisi) adlı eserinin Almanca baskısına işaret etti ve şunu yazdı: "Bana öyle görünüyor ki, von Mises'te çok takdire değer bir netlik ve kabiliyet var. Onun *Theorie des Geldes und der Umlaufsmittel*'i fevkalâde mükemmel bir kitap." Bu beni etkilemişti.

İngiltere'de Jonathan Cape, Mises'in *Socialism*'ini 1936'da İngilizceye kazandırdıktan sonra *The Economist*'de kitabın bir eleştirisini okudum, Cape'ten bir kopyasını rica ettim ve nihayet bir tane edindim. *New York Times*'de kitap hakkında bir eleştiri yayınladım. Kitap hakkında fevkalâde şevkli idim ve ondan "zamanımızda yazılan bir klâsik" olarak bahsetmiştim. Bu eleştirimin bir kopyasını Mises'e postaladım. (O sırada Cenevre'de yaşadığını Cape'den öğrendim). Lu bana bir cevap yazdı. Bu bizim yazışmalarımızın başlangıcı idi. 1940 yılında bir gün bir telefon geldi. Karşı taraftan gelen ses "benim, Mises" diyordu. O zamandan beri birçok arkadaşına da anlattığım gibi, sanki beni birisi arıyor ve "benim, John Stuart Mill" diyordu. Mises'e bir "klâsik" diye atıfta bulunmuşum ve bir klâsiğin sizi telefonla aramasını beklemezsiniz! Her neyse, bu tanışıklığımıza yol verdi. Çok daha önceleri Böhm-Bawerk'in *Karl Marx and the Close of His System*'ini (Karl Marx ve Sisteminin Bitişi) okumama rağmen, bu benim Avusturyacı iktisatla adamakıllı tanışmamdı.

AEN: *Mises 1940'ta Amerika'ya geldi ve siz onun yakın bir arkadaşınız. O zamanlar ne durumdaydınız?*

Hazlitt: Ciddî maddî problemler yaşıyordu. Mises bana bu sorunlara dâir bir tek kelime etmedi ama eşi Margit bahsetti. Akademik dünyada yakından tanıdığım çok az insan vardı. Fakat o zamanlar, New York'taki *New School for Social Research*'ün idareciliğini yapan Alvin Johnson'un birçok Alman mülteciye orada öğretmenlik işi verdiğini biliyordum. Böylece, evimde Lu ve Margit, Alvin Johnson ve diğer birkaç kişinin davetli olduğu bir akşam yemeği verdim. Johnson'ı bir kenara çekip Mises'e muhtemel bir iş teklifi yapıp yapamayacağını sordum. Johnson'un tek söylediği "o oldukça sağ tarafta, değil mi?" oldu. Alvin Johnson'ın bu işleri hep Alman sosyalistlere verdiğini o zaman anladım. Ama sonunda Mises'in *Omnipotent Government* (Kadir-i Mutlak Devlet) ve daha sonra *Human Action* (İnsan Eylemi) adlı, her ikisinin de yayıncının talebi üzerine İngilizce editörlüğünü üstlendiğim eserlerinin Yale University Press tarafından yayınlanmasını sağlamıştım.

AEN: *Kariyeriniz süresinde, serbest piyasa taraftarlığından müdahaleciliğe doğru âni bir dönüşüm var mıydı?*

Hazlitt: Sadece aşamalı olarak. Başta bilinçli bir dönüşüm değildi. Mesela Seligman ve diğer popüler ders kitabı yazarlarında sosyalistçe fikirler oldukça fazlaydı. Muhtemelen Seligman'ın kendisi sosyalistçe eğilimlerinin boyutunu fark etmemişti. 1933'ten başlayarak New Deal ile birlikte sosyalizm oldukça ânîden geldi, ama bu sosyalist bir isim altında olmadı.

AEN: *Serbest piyasadan yana görüşleri olan herhangi bir kişi yıllar önce bir dinleyici kitlesi bulmakta kolay bir döneme sahip oldu mu? Ve bu kişinin inançları hakkında artık çok açık olamadığı bir noktaya gelinmedi mi?*

Hazlitt: İktisatçıların çoğu farkında olmadan bu politik akıntıdan etkilendi. 1946'da *Economics in One Lesson* adlı kitabımı yazdığımda, iktisat literatürünün ekserisinin zaten ne kadar sosyalist bir duruş sergilediğini pek fark etmemiştim. Bu benim için hayırlı bir şeydi çünkü kitabımda öfke yoktu; sadece kontrolcüler ve fiyat sabitleyicilerle kafa buluyordu. Sanırım okuyucuyu çeken şeylerden biri kitapta çok az öfke olmasıydı. Sadece, müdahalecileri âdeta ne hakkında konuştuklarını bilmeyen kişiler olarak gösteriyordu.

AEN: *1944 yılının Bretton Woods anlaşması konusuna dönelim. Belli ki siz ve Benjamin Anderson bu anlaşmanın ardında pusuda bekleyen belâ hakkında fikri olan bir avuç kişiden biriydiniz. O zamanlar uyarılarınızın politikalar üzerinde dikkate değer hiç bir etki yaratmaması gerçeğini nasıl yorumluyorsunuz?*

Hazlitt: Doğrusu ben de bilmiyorum. Şu aralar *From Bretton Woods to World Inflation* (Bretton Woods'tan Dünya Enflasyonuna) diye bir kitap yazıyorum. 1944 ve 1945'te Bretton Woods konferansı sırasında Bretton Woods kapsamında verilen kararlar üzerine *New York Times*'da çıkan bütün başyazıları ben yazıyordum. Hatırlayabileceğiniz gibi, bu konferansın öncü rehberi John Maynard Keynes idi. Delegeleler her gün enflasyona neden olan kararlar alıyorlardı. Yılmadan usanmadan bu kararların enflasyonist olduğuna işaret ettim. Benden başka kimse söylediklerime işaret etmiyordu ve söylediğim şeye hiç kimse herhangi bir dikkat sarf etmedi. Hakikaten, zannederim çok ama birçok kişi *New York Times*'ın böyle garip, eksantrik bir duruş sergilemesine şaşırırmaktaydı. Temsil edilen 43 ülkenin tamamı Bretton Woods programını kabul eden anlaşmayı imzaladıktan sonra, *Times*'ın yayıncısı Arthur Sulzberger beni ofisine çağırdı ve dedi ki; "Bak Henry, bu şeyleri yazmana izin veriyorum, yazdıkların hakkında kuşkuvarım olmasına rağmen, ama şimdi 43 ülke bu anlaşmayı kabul ettiğinden, *Times*'ın ona karşı çıkmaya nasıl devam edebileceğini göremiyorum." Cevaben dedim ki, "Sayın Sulzberger, madem böyle hissediyorsunuz, *New York Times*'ta bu anlaşma üzerine daha fazla başyazı yazmaya devam edemem; inanıyorum ki, bu anlaşma çok zarar verici." Yani, anlaşma üzerine yazmaya devam ettim, ama bunu yalnızca finansal

sayfadaki imzalı köşemde yaptım, ancak *Times*'ın sahipleri ile aramda bu nedenle gergin bir ilişki vardı.

AEN: *Biraz konu dışı ama Benjamin Anderson'u çok merak ediyorum. Bu tür bir enflasyona karşı 1920'li yıllar boyunca gayretle savaştı ve sonrasında da bu uzun mücadelesini epey devam ettirdi. Tavsiyelerinin asla dinlenmediğini gördüğü için gücenmiş birisi miydi?*

Hazlitt: Evet, gücenmiş hâle geldi. Landon'un FDR'a (Franklin Delano Roosevelt) karşı başkanlık yarışını sürdürdüğü dönemlerde evime uğradığını hatırlıyorum. Radyo beyanları akmaya başladığında Mac başını salladı ve "bu bir toplu saldırı (mob)" dedi. Oldukça keyifsizdi ama yazılarının gücenme yüklü olduğunu asla düşünmüyorum. Analitikliği ve objektifliği korudular.

AEN: *Peki ya para reformu hakkındaki görüşleriniz? Enflasyon hakkındaki kitabınızdan bu yana oldukça değiştikleri söylenilebilir mi?*

Hazlitt: Ben hâlâ altın standardına inanan birisiyim. Ve hâlen merkez bankası Fed'in sürekli artan enflasyondan sorumlu olduğuna inanıyorum. Ve geçen yıllardaki enflasyonist yasalar yüzünden, para ve kredilerde nicel bir artışın yanında kredi kalitelerinde sürekli bir düşüş mevcut. Gitgide artan tehlikeli bir enflasyona doğru yol alıyoruz.

AEN: *Parasal bir sistemde hükümetin herhangi bir rolü olmalı mı?*

Hazlitt: Hâlihazırda muazzam bir rolü var. Hükümeti şu an olduğu yerde kilitlemenin siyasal zorlukları muazzamdır. Benim kafamdaki soru şu: Ne yapılmalı sorusunu mu yoksa ne yapılabilir sorusunu mu tartışmalıyız? Hükümet ne yapmalı diye sorarken acaba yeterince gerçekçi oluyor muyuz? Sağlam bir paraya ulaşmak için gerçek bir ihtimâl var mıdır?

AEN: *Yalnızca tartışmanın amacına uygun olarak, acaba sağlam para sağlayacak bir sistemin başarılması ihtimâli herhangi bir hükümet düzenlemesi olmadan daha fazla olabilir mi? Yoksa, ideal bir sistemde bile, bir nevi denetim olmalı diye mi düşünüyorsunuz?*

Hazlitt: Bu zor bir soru. Hükümet resmin içinde olduğu müddetçe eğilim daha fazla enflasyon yönündedir. Siyasal güçlerin dikte ettiği budur. Ancak, bankacılığın bütün kontrollerinin âniden kaldırılması konusunda tereddütlerim var. Federal Reserve bir enflasyon makinesi olmakla beraber, Federal Reserve Sistemi geliştirilmemiş olsaydı ne olurdu bilmek zor. Bu konuda kararsızlıklara sahibim. Avusturya Okulu içinde birçok arkadaşımın bankacılıkta tüm hükümet denetiminin kaldırılmasını savunduklarını biliyorum, ancak ben bu durumu pek temkinli bulmuyorum. Hükümetler resmin tamamen dışında olduklarında parasal sorunların kendi kendine çözüleceği konusunda keşke daha güçlü kanaatlere sahip olsaydım. Biliyorum ki, Mises serbest bankacılığa inanmıştı, ve onun bu muhakemesine oldukça saygı duyuyorum, ama yine de tüm hükümet denetimlerinin kaldırılması konusunda ihtirazî kayıtlarım var.

AEN: *Piyasa mekanizmasının çalışabileceğini gösterme konusunda ispat yükü piyasa savunucularına mı yoksa müdahalecilere mi düşer?*

Hazlitt: Hangi grubun bu yükü taşıdığı konusunda emin değilim. Fakat hemen dürüstçe kabul etmeliyim ki, kişisel olarak hükümetin rolü üzerindeki sınırların tam olarak ne olması gerektiği konusunda şüphelerim var. Pratik iyi bir kural muhtemelen şöyle olmalı: Şüpheye düştüğünde kontrol etme. Buna rağmen, gerçek soru bu şüphelerin ne zaman meşru olacağıdır? Hükümetin müdahale etme hakkı olduğunu kabul ettiğimiz yerde bile, hükümetin yanlış şeyi yapma ihtimâli bir şekilde olacaktır. Ben müdahaleye karşı sınırların nerede çizileceği konusunda tam çözüme sahip olduğumdan eminim demek yerine, sadece kuşku alanlarını kabul ediyorum. Hattın yalnızca nerede çizileceği konusunda şüphelerimin temelini izah edebilmem için uzun bir zaman gerekir.

AEN: *Siz aynı zamanda Keynesyen düşüncenin uzun soluklu eleştiricilerinden birisiniz elbette, ve *The Failure of the New Economics (Yeni İktisadın Başarısızlığı)* kitabınız bu anlamda bir mihenk taşıydı. Bazı insanlar sizin, analizlerinizde, Keynes'in incelemelerini gerçekten kavramadığınızı, gerçek mevzuu ıskaladığınızı söylüyorlar. Buna nasıl cevap verirsiniz?*

Hazlitt: Eğer o sırada asıl noktayı ıskaladıysam hâlâ ıskalıyorum demektir. Doğrusu, yakın zamanda, *Reason* dergisi için Keynes'in *Economic Consequences of the Peace*'i (Barışın Ekonomik Sonuçları) ile birlikte Mises'in yeni tercüme edilen *Nation, State, and Economy*'sinin (Ulus, Devlet ve Ekonomi) eleştirilerini yazdım, çünkü bu iki kitap birçok benzerliklere sahip. İlk önce her ikisi de 1919'da piyasaya çıktı. (Mises kitabını Keynes'in *The Economic Consequences*'i yazmasından yaklaşık üç ay evvel yazmıştır). Benzerliklerine rağmen, Keynes o sırada dahi kapitalizme alaycı iğnelemeler yapmaktan kendini alıkoyamamıştır. O zamanlar kendisi Alfred Marshall'ın bir öğrencisiydi ve Cambridge Okulu'ndan bir "hemen hemen klâsik iktisat yanlısı" olarak adlandırdığımız şeydi. 1919'da hem Mises hem Keynes Almanya'ya yüklenen savaş tazminatının boyutuna esefleniyordu.

AEN: *Fakat siz Keynes'in gerçekten çok derin bir yazar olduğu görüşünü kabul etmediniz.*

Hazlitt: Hayır. *The Economic Consequences* şu ana kadar yazılmış en etkili enflasyon ikazlarından birini içermektedir. Ancak, aynı adam 1936'da değişti, ve enflasyonu *işsizliğin temel çözümlerinden birisi* olarak tavsiye eden *General Theory* kitabını yazdı. Keynes muhtemelen gerçekte tavsiye ettiği şeyin enflasyon olduğunu fark etmedi bile; sadece hükümet borçlanması ve kredi genişlemesini tavsiye ettiğini düşündü. Şüphesiz, onu böyle bir gidişatın istihdam yaratacağı sonucuna inanmaya yönelten aynı mantık, bu borçları kapama ve kredilendirme de genişlemeyi azaltmanın işsizliği eski haline getireceği sonucuna yönlendirmeliydi. Sadece hiç bitmeyen enflasyon onun tam istihdamını devam edebilirdi.

AEN: *Fakat Keynes çok zeki bir adam değil miydi?*

Hazlitt: Gerçekten, çok zeki bir adam, çok zeki bir yazar, çok hazırcevap bir yazar. Fakat zeki bir yazar olmakla zeki bir iktisatçı olmak birbiriyle karıştırıldı. Zeki bir iktisatçı değildi. Zekâ ile derinliği birbirine asla karıştırmamalıyız.

AEN: *Friedman ve Meltzer tarafından benimsenen monetarizm tipini Keynesyenizm'e verilen bir cevap olarak neden yeterli görmüyorsunuz?*

Hazlitt: Milton Friedman tarafından önerilen parasalcı görüş gerçekte mekanik bir paranın miktar teorisidir. Fiyat düzeyinin, yani fiyatların bir ortalamasının piyasaya çıkarılan kâğıt para miktarıyla orantılı olarak artacağını varsaymaktadır. Bu belli bir dönem için geçerli olabilir, fakat paranın değeri basılan para miktarıyla mekanik ve orantısız olarak belirlenmez. Halkın psikolojik güçlerince belirlenir. İnsanlar paranın değerinin âniden çökeceğini beklediklerinde, bir panik patlak verebilir. 1920–23 Alman enflasyonu buna bir örnektir. Fiyatlar basılan para miktarıyla aşağı yukarı orantısız olarak belli bir süreliğine yükseldi. Ancak insanlar paniğe kapıldıkları için, fiyatlar birden bire para arzından daha hızlı bir şekilde şişti. Elbette, nicel değerlendirmelerde etkilense de, diğer emtialarda olduğu gibi paranın değerini belirleyen şey psikolojik güçlerdir.

AEN: *Siz Keynes'i kalıpsal düşünceye ve fikirlerinin hatalı matematiksel kesinlikteki sunumlarına başvurduğu için eleştiriyorsunuz, fakat monetaristlerin eserlerinde Keynesyen kural ve yöntemlere göre çalışmaya karar vermelerinin bir anlamı yok mu?*

Hazlitt: Kesinlikle. Keynes de az veya çok orantısız monetarizmi kabul etmiştir.

AEN: *İktisadın bugünkü durumu hakkında ne düşünüyorsunuz? Daha doğru düşünceye bir dönüş eğilimi görüyor musunuz, yoksa bu eğilim tam aksi yönde mi?*

Hazlitt: Avusturya Okulu, çok şükür ki sayıları artıyor, daha doğru ve daha hassas düşünmeye doğru bir dönüş eğilimini temsil etmektedir. Fakat popüler ve siyasal düşünce gittikçe daha fazla müdahaleciğe ve sosyalizme doğru sürükleniyor.

AEN: *Bu eğilimde herhangi bir değişim görmüyorsunuz yani?*

Hazlitt: Bir sonraki eğilimin ne olacağını tahmin etmek çok zor. Fakat mevcut eğilim müdahalecilik yönündedir. Avusturya Okulu hariç, serbest-girişim taraftarlığına doğru bir eğilim varsa bile, ben kesinlikle bundan emin değilim.

AEN: *1974 South Royaltan konferansından bu yana Avusturyacı iktisadın gelişiminden memnun musunuz? O zamandan bu yana bir şeyleri başardığımızı hissediyor musunuz?*

Hazlitt: Memnunum ve hissediyorum. Avusturya Okulu sayısal olarak büyümektedir. Teorik atılımlar gerçekleştirilmektedir. Son derece ümit verici genç yazarlar vardır içinde.

AEN: *Avusturyacılar kendilerini ya Misesyen praksiyoloji kampında ya da Hayekyen evrimsel-kurumlar kampında saflaştırıyor gibi görünüyor. Bu konuda düşünceleriniz nedir?*

Hazlitt: Hayek, Mises'in büyük bir hayranıdır fakat Mises'ı Jeremy Bentham'la karşılaştırmaya rağbet eder. Hayek kendi yaklaşımının Mises'in yaklaşımına göre daha az dogmatik ve katı olduğunu düşünür. Fakat ben bulanık sınırlara sahip olmayan kesin biçimli birleşik bir sistem inşa etme çabasının mutlaka kınanması gerektiği hususunda çok da emin değilim.

AEN: *Son bir soru olarak, Bretton Woods üzerine çıkacak olan kitabınızın dışında, üstünde çalıştığınız başka bir şey var mı, öğrenmek isteriz?*

Hazlitt: Şu ana kadar yaklaşık yarım düzinelik bölümünü yazdığım bir kitap var aklımda. Siyaset Çözülenebilir mi? (*Is Politics Insoluble?*) olarak adlandırılacak. Devletin gerçek gündemi ne olmalı sorusu üzerine bir kitap. Aynı zamanda, ideal devlete ait işletilebilir kurallar setinin çizilmesinin dahi mümkün olup olmadığını da sorgulamaktadır. İdeal bir devlet için planlar yapmanın, bireylerin güce ulaşma tutkusunun böyle bütün ideal devletleri sonsuza kadar ütöpikleştireceğini bilirken, bir anlamı var mıdır? İdeal bir devlet için kurallar koymak mümkün mü yoksa bu sadece hayal kurmanın bir başka yolu mu?

AEN: *Az önce köktenci serbest piyasa çözümleri hakkında bazı ihtirazî kayıtlar dile getirdiniz; şimdi siyasal düzenlemeler ile ilgili bir kötümserlik sergiliyorsunuz. Öyle veya böyle A New Constitution Now (Artık Yeni Bir Anayasa) kitabınızı yazdığınız güne göre daha şüpheli görünmektесiniz. Eski çalışmanıza geri dönüp, soruları yeni baştan soruyor musunuz?*

Hazlitt: Evet, bunu yapıyorum. A New Constitution Now'ı yazarken, parlamenter hükümetin bizim kendi başkanlık sistemimizden daha iyi bir yönetim şekli olmaya eğilim göstereceğinden emindim ve hala öyleyim. Başkanların kalitesini gittikçe aşağı çeken bir seçim yöntemimiz var. Bir başbakan olarak seçilen kişi, bizim sistemimizle seçilen bir başkandan, ister istemez daha iyi biri olacaktır, zira bizim sistemimiz altında takvim ve saat tarafından yönetiliriz. Ancak artık, en arzu edilebilir kişileri iktidara taşıyıp taşıyamayacağı konusundaki şüphelerim parlamenter sistem için bile artmaktadır. Tüm bunlara rağmen, neredeyse sistematik olarak daha kötü olacak başka bir yönetim şekline dönmektense, demokrasinin tehlikeleri altında yaşamamız gerektiğini düşünüyorum. Her neyse, yaşım ilerledikçe tüm cevaplarıma dair kendimden eskiye nazaran daha az emin olduğumu fark ediyorum.

AEN: *Doğrusu, piyasa fenomeni hakkında bilgi ve anlayışa sizin kadar sahip olan birinin bu sorulara emin cevapları olmadığına göre, bu, kesinlikle Avusturyacıların yapması gereken daha çok işin var olduğuna işaret etmeye yarar. Teşekkür ederiz, Sizin Hazlitt.*